

BYL JIDÁŠ OPRAVDU TAKOVÝ ZRÁDCE?

Jen se třemi postavami ve starém, poněkud tajemném domě si ve svém nejnovějším románu *Jidáš* vystačí slavný izraelský spisovatel Amos Oz (1939). Těch několik ostatních je buď již mrtvých a jen se na ně vzpomíná, nebo nejsou přítomni. Hlavní postavou je pětadvacetiletý student Šmuel Aš, zarostlý, vousatý astmatik statné postavy, trochu nešikovný, nerozhodný a mladicky zmatený, nemající často daleko k slzám, za což se stydí. Právě ho opustila přítelkyně, aby si vzala muže, s nímž chodila předtím. Druhou pohromou je pro Šmuela krach otcovy firmy,

jehož důsledkem je, že rodiče již nemohou syna finančně podporovat a platit mu studia a bydlení v Jeruzalémě. Ve slepé uličce se ocitla také Šmuelova bakalářská práce na téma „Ježíš očima Židů“. A tak se mladík rozhodne přerušit studia a najít si práci a bydlení jinde. Náhodou si ve škole přečte inzerát, v němž je hledán svobodný student humanitních věd, který by za skromný plat a ubytování dělal společnost starému vzdělanému muži a vedl s ním konverzaci. Na scénu tak vstoupí další dvě hlavní postavy žijící v domě na okraji Jeruzaléma, kam se Šmuel vydá a práci i bydlení dostane. Společnost má dělat Geršomu Waldovi, starému, nemocnému, špatně se pohybujícímu muži, který má široký rozhled a rád diskutuje o historii, společnosti, politice či filozofii. Šmuelovým úkolem není muže ošetřovat, jen se o něj nejnnutněji postarat co se týče jídla a přípravy čaje; především se s ním má večer několik hodin bavit, aby stařec, libující si v diskuzi, rozepřich a ironii, nebyl tak osamělý. S Waldem žije v domě asi pětadvacetiletá Atalja Abravanelová, krásná, přitažlivá, tajemná, odtažitá a strohá žena, jejímuž dráždivému kouzlu i jisté dominanci, s níž se Šmuelem jedná, není těžké podlehnout. Zpočátku není mladíkovi jasné, jaký je mezi Waldem a Ataljou vztah, brzy však zjistí, že Atalja je dcerou Šaltielu Abravanela, který v době před založením Izraele v roce 1948 jako jediný z vysoce postavených politiků nesouhlasil s Ben Gurionovým pojetím státu; byl donucen vzdát se veřejných funkcí a oceňován jako zrádce. Atalja je vdovou a pan Wald je její bývalý tchán. Příběh se ode-

hrává v zimě na přelomu let 1959 a 1960. Název románu odkazuje jednak ke Šmuelově rozpracované bakalářské práci o Ježíšovi, v níž čím dál větší roli hraje postava Jidáše Iškarjotského; a jednak k tomu, že jméno Jidáš se stalo synonymem pro zrádce. Zrada hraje v románu důležitou roli v mnoha směrech. Zrádcem byl Ataljin otec, zrádcem je Šmuelova bývalá dívka, která ho opustila, zrádcem je v očích svých rodičů i sestry sám Šmuel, protože přerušil studia, chce žít jinak než rodiče, touží po změně: „Ten, kdo je schopen změny (...), kdo má sílu se změnit, bude vždycky považován za zrádce těmi, kteří změny schopni nejsou, k smrti se jí bojí, nechápují ji a každou změnu si oskliví.“ Jako protiklad k těmto zradám rozvíjí Amos Oz v románu myšlenku, že naopak Jidáš zrádce nebyl. Možná byl spíše „prvním člověkem na světě, který plně uvěřil v Ježíšovo božství“; „...strůjcem, organizátorem, režisérem a producentem spektaklu ukřizování“, jehož do poslední chvíle neopouštěla víra, že se stane zázrak, že Ježíš sestoupí z kříže. Ale když viděl, že Ježíš zemřel, že vykrvácel jako kterýkoli jiný smrtelník, zhroutilo se Jidášovi všechno, co jeho životu dávalo smysl, „přivodil smrt toho, jehož miloval a obdivoval, a tak odešel a oběsil se“. A je ironií, že Jidáš je považován za zrádce, za „archetyp Žida, který vzbuzuje takový odpor a nenávisť. Za ztělesnění proradnosti, židovství a obojího v jednom.“

Děj románu není nijak bohatý, příběh je jednoduchý, jde spíše o filozofování, úvahy, rozhovory i nenaplněnou lásku a o jisté prozření, k němuž musí Šmuel dojít; to vše ale autor podává čtivě, bez zbytečných složitostí teologických či historických, s moudrostí, k jaké dospěl zkušený starý spisovatel, aniž by tou moudrostí nějak oslňoval, vnucoval nám ji a dával na odiv. Naopak, zcela přirozeně musíme s řadou úvah souhlasit („Kdyby jednou všechna náboženství a všechny revoluce – opravdu všechny – zmizely ze světa, bylo by mnohem méně válek, to mi věřte,“ říká Wald Šmuelovi například), nad jinými se přinejmenším zamyslet. Ozův román, tak trochu nenápadné i provokující mistrovské dílo, vydala Paseka ve výborném překladu Lenky Bukovské a Mariany Fisher.

MILAN ŠILHAN

HLEDÁNÍ CESTY Z KRIZE STŘEDNÍHO VĚKU

Spisovatel Jiří Hájíček (1967) je známý svými romány, novelami i povídkami z jižních Čech, kde žije. Za romány *Selský baroko* a *Rybí krev* získal cenu Magnesia Litera, jeho starší novela *Zloději zelených koní* byla nedávno zfilmována. Nyní přichází s novým románem *Dešťová hůl* (vydal Host). Kniha je tentokrát, v rámci Hájíčkovy tvorby atypicky, vyprávěna ve třetí osobě. Hlavní postavou je sedmačtyřicetiletý Zbyněk, pracovník stavebního odboru v Českých Budějovicích (spisovatel se vyjádřil, že jeho hrdinové stárnou společně s ním;

vzhledem k tomu, že sám pracuje jako úředník, jedná se tentokrát o vnějškově nejvíce autobiografickou postavu). Zbyněk žije už dvanáct let v docela šťastném manželství s učitelkou na konzervatoři Terezou, která je o několik let mladší než on – nedaří se jim ale počít dítě, přestože se o to již dlouho intenzivně snaží. A to není vše. Hrdinu již delší dobu trápí nespavost, vždy se vzbudí uprostřed noci a nedaří se mu usnout. Čím to je? Krize středního věku? Existuje způsob, jak se jí (nespavosti i krize) zbavit? Zbyněk zkouší různé způsoby léčby, koupí si dokonce vlastní louku v Novohradských horách, aby měl pocit, že má nějaký pevný bod, a nechává na ní tábořit skupinku „českých indiánů“ žijících v souladu s přírodou po vzoru Lakotů, ale spánek se nedostává. Pak se na něj ovšem obrátí jeho někdejší první láska, Bohuna ze sousední vesnice, protože potřebuje poradit ve věci majetkoprávních sporů ohledně rodinných polí. Zbyněk je jednak po setkání s dávnou přítelkyní plný dávnou zasutých vzpomínek, jednak se při dohledávání skutečností kolem vlastnictví dostává k podivným manipulacím a podvodům, a rozhodne se jim přijít na kloub. Jeho čím dál větší posedlost Bohuninými pozemky ale nachází málo pochopení u manželky...

V knize najdeme řadu motivů, s nimiž jsme se u autora již dříve setkali a podle kterých by Hájíčkoví čtenáři nejspíš svého spisovatele za chvíli poznali. Samozřejmě silný vztah k jižním Čechám; slušný a kultivovaný hrdina, který je zároveň trochu nepraktickým snílkem; manželská krize se ženou, která se více zabývá reálným životem (na rozdíl od Karolíny ze *Zlodějů zelených koní* má ale Tereza pro

svého muže trochu víc pochopení, dané i větší životní zkušeností); postava postaršího strýčka s bezelstnou dětskou duší; trauma bezdětnosti, které sužovalo hrdiny *Zelených koní* i *Rybí krve*. A ze *Selského baroka* sem vzdáleně zaznívá ozvěna dávných křivd z padesátých let – na stavební úřad díky paradoxu dějin stále docházejí devadesátiletí (a Zbyňkovi se upovídáně svěřující) dědečkové, kteří kdysi zakládali zemědělská družstva, a na chodbě se potkávají s těmi, kteří tehdy o svá pole přišli. To ovšem neznamená, že by se spisovatel přímo opakoval – všechny zmiňované motivy jsou nosné, autor je všechny tvůrčím způsobem zpracovává a kniha přináší zcela nový a silný, přesvědčivý příběh. Podobně jako tradičně kultivovaný jazyk, který u Hájíčka nemůže zklamat.

Na druhou stranu, přemíra motivů může být možná trochu na škodu. Třeba jen samotné téma nespavosti, které je v první části knihy klíčové a autor k němu prostřednictvím Zbyňka zaujímá různé možné postoje, volí různé interpretace a řešení, víceméně zmizí a není dovedeno k jakékoli (byť částečné) pointě. Podobně se ztrácejí další zajímavé motivy: téma Špicberků, o nichž na začátku Zbyněk sní, nebo tajuplná postava venkovského aviatika z 18. století, jehož schopnost jít proti všem Zbyněk obdivuje. Samozřejmě že v knize nemusí být vše dotaženo a různé věci mohou zůstat otevřené, tady je ovšem té nedotaženosti trochu škoda. Autorovi se ale úspěšně podařilo vyhnout se obvyklým klišé – už jenom tomu, které člověka napadne jako první, když se dočte o shledání hrdiny s dávnou láskou z doby před třiceti lety. Také spory ohledně majetku nabývají podoby a řešení, které se nedá snadno předpovědět. Jen průběh manželské krize, zejména situace, kdy Tereza v exponované chvíli donutí Zbyňka, aby si sbalil kufr, a on bez větších protestů odchází bydlet na ubytovnu, zavání laciností a nepravděpodobností.

Hájíčkův poslední román je možná více než jiná jeho díla sondou do života a uvažování hlavního hrdiny – a pravděpodobně ho nejvíce ocení čtenáři, kteří mají také v určité chvíli života pocit, že něco je špatně, jen přesně nevědí co. A nemusí být vůbec z jižních Čech.

MARTINA OPLATKOVÁ